

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Оголошено вбивство

I

Щоранку від о пів на восьму до пів на дев'яту, крім неділь, Джонні Бат об'їздив на велосипеді село Чипінг-Клегорн, голосно насвистуючи крізь зуби, зупинявся біля кожного будинку чи котеджу й засовував до поштової скриньки ті вранішні газети, які господар передплатив у містера Тотмена, власника газетного кіоску на Гай-стріт. Так, полковникові та місіс Істербрук він привозив «Таймс» і «Дейлі Грефік», місіс Светенгем — «Таймс» та «Дейлі Воркер», міс Гінчкліф та міс Мергатройд — «Дейлі Телеграф» і «Нью-Кронікл», міс Блеклок — «Телеграф», «Таймс» і «Дейлі Мейл».

У всі ці будинки й практично в кожен дім у Чипінг-Клегорні він щоп'ятниці доставляв також по примірнику місцевої газети «Норт-Бенгем-Ньюс енд Чипінг-Клегорн Газет», яку в селі називали просто «Газетою».

Отже, щоранку в п'ятницю, скинувши побіжним поглядом на заголовки в одній із центральних газет

(Міжнародна напруженість зростає! Сьогодні відбудеться Асамблея ООН! Поліція шукає вбивцю білявої машиністки! Три шахти простоюють. Двадцять трое людей померли від харчового отруєння в готелі «Сісайд» і таке інше.),

більшість жителів Чипінг-Клегорна нетерпляче розгортали «Газету» й поринали в місцеві новини. Після побіжного погляду на розділ листів (де знаходили свій повний вираз люта ненависть і ворожнеча) дев'ятеро з десятих передплатників починали уважно читати приватні оголошення. Тут упереміш друкувалися повідомлення про продаж нерухомої власності та про розшук осіб, підозрюваних у скоєнні злочину, про винайм домашніх робітниць, про собак, про свійських тварин і птицю — одне слово, усе те, що могло зацікавити жителів невеличкого села Чипінг-Клегорн.

П'ятниця 29 жовтня не була винятком.

II

Місіс Светенгем відкинула з чола свої гарнецькі свіжі кучері, розгорнула «Таймс», ковзнула тьмяним поглядом по сторінці ліворуч, дійшла висновку, що «Таймс», за своїм звичаєм, приховує цікаві новини в такий спосіб, що шукати їх марно, скинула оком на інформацію про народження, одруження та смерті, приділивши найбільшу увагу повідомленням про смерть; потім, виконавши в такий спосіб свій обов'язок, відклала «Таймс» і нетерпляче схопила «Чипінг-Клегорн Газет».

Коли через хвилину до кімнати увійшов її син Едмунд, вона вже цілком заглибилася в читання приватних оголошень.

— Доброго ранку, любий, — сказала місіс Светенгем. — Смідли продають свій «даймлер». Вони купили його ще в тридцять п'ятому — давненько вже, хіба ні?

Син щось буркнув під ніс, узяв дві вуджені рибини, налив собі філіжанку кави, сів за стіл і розгорнув «Дейлі Воркер», яку прихилив до тостера.

— «Продаються цуценята бул-мастифа», — прочитала вголос місіс Светенгем. — Бігме, не розумію, як люди при-

мудряються сьогодні годувати великих собак, — я справді не розумію... Ти диви, Селіна Лоренс знову шукає собі кучарку. Якби вона звернулася до мене, я сказала б їй, що давати такі оголошення в газетах — тільки час марнувати. Вона не повідомляє своєї адреси, а дає тільки номер поштової скриньки — якби вона порадилася зі мною, я сказала б їй, що це фатальна помилка, слуги нині зголошуються лише на ті повідомлення, де названо адресу працедавця. І вимагають, щоб її було названо зрозуміло й чітко... «Штучні зуби» — диво та й годі, чому сьогодні такий попит на штучні зуби? «Надзвичайно низькі ціни... Чудові цибулини. Наш найкращий сорт». Якщо вони справді найкращі, то чому ціни на них низькі?... А ось де: «Дівчина шукає цікаву посаду. Хоче подорожувати?.. «Такси...» Мені ніколи не подобалися такси — і не тому, що це собака німецький, ми давно вже подолали упередження проти німців — просто вони мені не подобаються та й годі. Так, місіс Фінч, чого вам треба?

Двері прочинилися, й у них просунулися голова й тулуб жінки з похмурим виразом обличчя, в потертому оксамитовому береті.

— Доброго ранку, мем, — сказала місіс Фінч. — Ви дозволите мені тут прибрати?

— Зачекай. Ми снідаємо, — сказала місіс Светенгем. — Ще не закінчили снідати, — додала вона тоном вибачення.

Скинувши поглядом на Едмунда та його газету, місіс Фінч зневажливо пирхнула й зачинила двері.

— Я тільки почав снідати, — сказав Едмунд, а його мати зауважила:

— Ліпше ти не читав би тієї жахливої газети, Едмунде. Місіс Фінч терпіти її не може.

— Не розумію, що має місіс Фінч до моїх політичних поглядів.

— Якби ти бодай належав до робітників, — пояснила свою думку місіс Светенгем. — А ти взагалі нічого не робиш.

— Це велика неправда, — обурено заперечив Едмунд. — Я пишу книжку.

— Я маю на увазі справжню роботу, — сказала місіс Светенгем. — А місіс Фінч нам дратувати не можна. Якщо вона почне нас недолюблювати й перестане приходити, де ми знайдемо іншу хатню робітницю?

— Ми дамо оголошення в «Газету», — сказав Едмунд, посміхаючись.

— Я вже тобі сказала, це нічого не дасть. Тепер, якщо в родині немає старої няньки, яка робить усю домашню роботу й готує на кухні, то справи в такої родини кепські.

— А чому тоді в нас немає старої няньки? Чому ти не подбала, щоб вона була в мене? Про що ти думала?

— У тебе була індійська нянька, любий.

— Ти виявилася непередбачливою матір'ю, — промурмотів Едмунд.

Місіс Светенгем знову поринула в хащі приватних оголошень.

— «Продається не нова газонокосарка». Цікаво... Господи, що за ціна!.. Знову такси... «Напиши мені або якось дай знати про себе, я в розпачі. Твій Вовчик». Якими дурними прізвиськами люди іноді себе називають!.. «Продаються цуценята кокер-спанієля». Ти пам'ятаєш нашу любу Сьюзен, Едмунде? Вона була кмітливіша за деяких людей. Розуміла кожне слово, яке ти їй скажеш... «Продається буфет у стилі шератон. Справжня сімейна реліквія. Місіс Лукас, «Даяс-Хол»...» Яка ж вона брехлива, ця жінка! Шератон, ви тільки подумайте!..

Місіс Светенгем зневажливо пирхнула й стала читати далі:

— «Усе було помилкою, моя люба. Але кохання не вмирає. У п'ятницю, як завжди. Дж.»... Певно, якісь закохані, що посварилися — а може, це потаємна мова злодів, тобі не здається? Знову: «Продаються цуценята такси»... Мені здається, люди трохи схибнулися на розведенні такс. Адже існують інші породи собак. Твій батько Симон розводив манчестерських тер'єрів. Які то були гарненькі цуцики! Мені до вподоби ті собаки, що мають довгі ноги... «Дама, яка виїздить за кордон, продасть свою яхту з двома шикарними каютами»... не зазначено ані розміру, ані ціни... «Оголошується шлюб...» — ні, Едмунде, не шлюб, а вбивство. Що, що? Едмунде, Едмунде, послухай-но, я вперше бачу таке...

«Оголошується вбивство, яке відбудеться у п'ятницю, 29 жовтня, у «Літл-Педоксі» о пів на сьому вечора. Запрошуємо до участі всіх знайомих та друзів».

— Едмунде, чи таке може бути?

— Що ти сказала? — запитав Едмунд, піднявши погляд від своєї газети.

— Відбудеться вбивство, призначене на п'ятницю 29 жовтня... Едмунде, це ж сьогодні.

— А дай-но гляну.

Син узяв газету в матері з рук.

— Але що б це могло означати? — запитала місіс Светенгем із цікавістю в голосі.

Едмунд Светенгем потер перенісся з виразом сумніву.

— Йдеться про якусь вечірку, думаю. Гра у вбивство — чи щось таке.

— Ну, знаєш, — не погодилася з ним місіс Светенгем. — Це надто кумедно й трохи по-дурному давати в газеті таке оголошення. Зовсім не схоже на Летицію Блеклок, що завжди здавалася мені жінкою з надзвичайно тверезим розумом.

— А може, на неї вплинули ті веселі юні створіння, що оселилися в її домі?

— Це надто пізно оголошення, чи не так? Сьогодні. Ти думаєш, запрошують і нас?

— Тут сказано: «Запрошуємо до участі всіх знайомих та друзів», — зазначив син.

— Знаєш, мені зовсім не до вподоби ця новочасна мода запрошувати людей, — рішуче заявила місіс Светенгем.

— У такому разі не йди туди, мамо.

— Не піду, — погодилася місіс Светенгем.

Запала мовчанка.

— Ти нарешті з'їси цю останню грінку, Едмунде?

— Знаєш, мамо, я думав, що моє правильне харчування важить для тебе більше, аніж те, коли ця стара карга прибере зі столу.

— Тихше, любий, вона може тебе почути... Едмунде, а що відбувається, коли на вечірці грають у вбивство?

— Я, власне, точно не знаю... Вони приколюють на тебе папірці чи щось таке... Хоч ні, їх, здається, тягнуть із капелюха. І хтось витягує папірець жертви, а хтось — детектива, а потім вони вимикають світло, і хтось плескає тебе по плечу, а ти кричиш, падаєш і прикидаєшся мертвим.

— А знаєш, це навіть цікаво.

— А по-моєму, збіса нудно. Я не піду.

— Дурниці, Едмунде, — сказала місіс Светенгем із твердою рішучістю в голосі. — Я піду, а отже, і ти підеш зі мною. І нема про що тут балакати!

III

— Арчі, — сказала місіс Істербрук, звертаючись до свого чоловіка, — послухай-но!

Полковник Істербрук не звернув на неї уваги, бо вже давно роздратовано пирхав, читаючи якусь статтю в «Таймс».

— Головна біда цих хлопців у тому, — сказав він, — що жоден не має бодай приблизного уявлення про Індію! Бодай приблизного!

— Я знаю, мій любий, я знаю.

— Якби вони його мали, то не писали б таку нісенітницю!

— Я знаю, Арчі, але послухай ось це:

«Оголошується вбивство, яке відбудеться у п'ятницю, 29 жовтня, у «Літл-Педоксі» о пів на сьому вечора. Запрошуємо до участі всіх знайомих та друзів».

Вона замовкла і з переможним виглядом подивилася на чоловіка.

Полковник Істербрук у відповідь глянув на неї поблажливо, але без найменшого інтересу.

— Це гра в убивство, — сказав він.

— Справді?

— Атож. — Він відірвав погляд від своєї газети й провадив: — Мушу тобі сказати, це дуже цікава гра, якщо вона правильно організована. Вона вимагає участі чоловіка, який добре знає правила. Ви тягнете жереб. Оголошують, що в кімнаті присутній убивця, ніхто не знає, хто він. Вимикають світло. Убивця обирає жертву. Жертва рахує до двадцяти, а тоді лунає передсмертний зойк. Після цього береться до роботи той, кому випало бути детективом. Він усіх допитує. Де вони були, що робили, — й у такий спосіб намагається